

**Виховний захід
до Дня української писемності та мови:
“Живий народ, що мав своє
письмо ”**

*Приміщення прикрашено вишитими рушниками,
кетягами калини, портретами українських письменників.
Угорі прилаштовано великий плакат із назвою свята.*

*На видному місці стоїть стіл, накритий темним
сукном, на ньому годинник, купка книг, старовинна
настільна лампа, підставка для ручок, у якій гусячі пера.
Біля стола книжкова шафа.*

*Звучить пісня «Це моя Земля» (муз. Л. Остапенко,
сл. О. Ткач).*

До залу входять учні-читці та ведучі.

*Звучить пісня В. Малишева «Україна».
виходять хлопчик і дівчинка. У руках запалені свічки.
Читають «Молитву до мови» Катерини Мотрич.*

Дівчинка: Мово! Пресвята Богородице мого народу! З

чорнозему, з любистку, м'яти, рясту, євшан-зілля, з роси, з Дніпровської води, від зорі і місяця народжена. Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого Духу.

Хлопчик: Мово! Велична молитва наша у своїй нероздільній трійці, що єси ти і Бог Любов, і Бог Віра, і Бог Надія! Мово, що стояла на чатах коло вітваря нашого національного храму й не пускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, ганьби. Тож висвячувала душі козацького народу спасенними молитвами і небесним вогнем очищення, святими водами Божого річища, щоб не змалів і не перевівся нарід той. І множила край веселий, святоруський, люд, хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень і наповнювала душі Божим сяйвом золотисто-небесним, бо то кольори духовності й Божого знамення.

(Відходять.)

Звучить пісня «Україна» (М. Поплавський) у виконанні учнів.

І хлопчик: Рідна мово!

ІІ хлопчик: Мудра Берегине!

І хлопчик: Пресвятая Богородице!

ІІ хлопчик: Судилася їй терниста доля.

І хлопчик: Вона, як і Україна, дивиться в душу
кожного з нас очима рідної мами, батьківським словом
промовляє до нашого серця.

ІІ хлопчик: Слово рідної мови, увінчане терновим
вінком страждання, не раз топтано і зневажене.

І хлопчик: Заборонене і зганьблене.

ІІ хлопчик: Зражене і забуте.

I хлопчик: Щоразу воскресало, аби відродитися у терновому вінку страждання, краси і слави.

II хлопчик: Терниста дорога стелилася нашій мові на шляху державності, котра лише нині набула законодавчої конституційної сили...

I хлопчик: 1989 р. — прийнято Закон «Про мови в Україні».

II хлопчик: 1996 р. — Верховною Радою України прийнято Конституцію України, в якій українській мові надано законодавчої конституційної сили.

I хлопчик: 9 листопада проголошено

Днем української писемності та мови.

II хлопчик: Мова...

I хлопчик: Вона існує, живе, бореться незалежно від того, думаємо ми про неї чи ні, турбуємося чи забуваємо, шануємо чи зраджуємо.

II хлопчик: Слово безсмертне. Адже ніхто не заперечить давню біблійну істину:

(разом) «Спочатку було Слово, і Слово було Бог».

(Відходять.)

1-й учень

О слово рідне! Пращура молитво,
Громи Перуна, Велеса поля,
Софія Київська — творіння Ярослава —
Слов'яномовна праведна земля.

2-й учень

В мені, в тобі Бояна віщим співом Воно живе,
здолавши тьму віків, Воно Мстиславича Романа голос і
ратний клич Данилових полків.

3-й учень

О слово рідне! України слава!
Богдана мудрість і Тараса заповіт.
І гул століть, і сьогодення гомін
В тобі злились, як духу моноліт.

4-й учень

О слово рідне! Мудре і прадавнє,
Ти виросло з могутньої землі!
Тебе жорстоко розпинали,
А ти возносилося і не корилося — ні!

5-й учень

О слово рідне! Подарунок мами!
І пісня ніжна, і розрада нам!
Я всім на світі поділюся з вами,
Та слова рідного нікому не віддам.

Ведуча. Доброго дня усім гостям нашого свята!

Ведучий. Сьогодні, 9 листопада,— День української писемності й мови.

Кожна епоха дарує людству нові винаходи і відкриття. Але найбільшим винаходом людства було письмо. Писемні знаки дали людям можливість зберегти істинне знання. Адже саме завдяки написаному слову люди збагнули світ і своє місце в ньому.

Мова кожного народу,

Неповторна і — своя.

В ній гримлять громи в негоду,

В житті — трелі солов'я.

На своїй природній мові
І потоки гомонять,
Зелен-клени у діброві
По-кленовому шумлять.
Солов'їну, барвінкову,
Колосисту — на віки —
Українську рідну мову
В дар дали мені батьки.
Берегти її, плекати
Будем всюди й повсякчас,
Бо ж єдина — так, як мати —
Мова в кожного із нас.

Ведуча. Кожен народ іде своїм шляхом до створення писемності. Та етапи розвитку письма у різних народів земної кулі приблизно однакові.

Первісні люди, щоб запам'ятати місце перебування, напрям руху мисливців, сигналізували про наявність якихось предметів або істот на тому чи іншому місці, використовували зламані гілки дерева, укладені в певному порядку стріли, камінці тощо. Це були перші спроби людини передати повідомлення за допомогою мнемонічних знаків. Чи можна вважати ці знаки письмом? Більшість учених схиляються до думки, що ці знаки —

лише перший крок до письма, підготовчий ступінь у процесі його становлення. Предметні знаки передавали загальний зміст повідомлення, але не збігалися з одиницями мовлення.

Часто самі речі не означали нічого, а використовувались як умовні знаки. Таким було письмо кіпу, поширене у древніх інків,— вузликове письмо: на паличку нав'язувалися різнокольорові шнурки з вузликами. Таким було письмо ірокезів — вампум: різноманітні черепашки, кожна з яких мала певне значення, про яке домовлялися заздалегідь. Так, черепашка, пофарбована в білий колір, позначала щастя, мир; у чорний — небезпеку, у червоний — війну. Своєрідним предметним письмом є палички гінців в Австралії — палички із зарубками різної конфігурації. Вони допомагали посланцю краще запам'ятати і передати зміст повідомлення.

Ведучий. Сучасні слов'янські алфавіти беруть початок з кирилиці — системи писемних знаків, за допомогою яких Кирило — один із двох братів-солунян, посланих до Моравії,— записав деякі релігійні тексти. До прибуття Кирила і Мефодія на Русі вже існувало письмо: у вжитку його було кілька типів, які мали локальний характер.

Наперед виходять учні-читці.

6-й учень. Розрізняють кілька графічних норм кириличного письма, поширеного в Київській Русі: устав, півустав, скоропис в'язь. Устав — урочисте письмо найбільш важливих офіційних документів і релігійних книг. Літери уставу великі, мають прямі лінії, майже квадратні. Кожна з них виписувалась окремо від наступної з красивими поєднаннями прямих і заокруглених ліній. Півустав прийшов на зміну уставу.

7-й учень. Слов'янським письмом, побудованим на основі кирилиці, користуються українці, росіяни, білоруси, болгари, серби, македонці. Слов'янський алфавіт

обслуговує потреби десяти відсотків населення Землі.

Після реформи 1708 року російська цивільна азбука поширилася й в Україні. На українському ґрунті вона почала пристосовуватися до звукової системи нашої вимови.

Ведуча. А зараз згадаємо історію літописання, яке почалося в Україні дуже давно, трохи не одночасно із запровадженням християнства на наших землях.

Перші старі літописи не дійшли до нас в оригіналах, а збереглися в копіях або переробках.

У 1113 році з'явилася славнозвісна праця печерського Нестора «Повість временних літ».

Наперед виходить учень-читець.

8-й учень (читає текст про Нестора-літописця). Він прийшов до Києво-Печерської лаври сімнадцятилітнім юнаком і назавжди залишився тут, щоб стати не тільки монахом-чорноризцем, а й батьком української історії.

Ведуча. Усі історики сходяться на тому, що Нестор був надзвичайно освіченою людиною, добре знав і давньоруські, й іноземні літописи, які читав в оригіналі.

Ведучий. Нестора часто називають літописцем. Це так, він справді вів літопис, але правильніше його називати письменником та істориком. Не просто першим професійним істориком Русі, а батьком усієї нашої історії. Він дотримувався літописних форм і хронологічної послідовності викладу подій, але прагнення висловитися ширше й докладніше диктувало йому численні вставні

оповіді в «Повісті временних літ» (згадаємо, наприклад, історію життя і смерті віщого Олега або розправу княгині Ольги з жителями міста Іскоростеня). Це виходить за рамки загальноприйнятих тоді сухувато-ділових літописних сказань. Так конкретизовано й художньо яскраво до Нестора не писав на Русі ніхто.

Ведуча. У повісті Нестор не приховує своїх симпатій. Ось, наприклад, із яким захопленням зображує він ратні здібності й хоробрість князя Святослава. Ці місця у творі, а вони — у цьому анітрохи не можна сумніватися, належать Несторовому перу.

Наперед виходить учень-читець.

9-й учень

І виставили греки сто тисяч проти Святослава,
І не дали дані.
І пішов Святослав на греків,
І вийшли вони проти Русі.
І побачили греки Русь,
І дуже злякалась безліч воїнів,
І рече Святослав: «Уже нам діватися нікуди,
І волею, і неволею станемо супроти:
Так не посоромимо землі Руської,
А ляжемо тут кістьми,

Бо мертвий сорому не має.

Коли ж побіжимо, то сором нам.

Тож не маємо втікати, а станем кріпко.

Я ж попереду вас піду.

А коли моя голова поляже, то про свої думайте самі».

І сказали воїни: «Де твоя голова поляже, там і наші положим».

Ведуча. Нещодавно в ближніх печерах Київської лаври знайдено прах майже дев'яцот літ тому похованого тут Нестора. Після вивчення черепа історика скульптори виліпили його ймовірний портрет, високе чоло, аскетичне обличчя ченця, довге волосся, задумливий погляд. А ще раніше його живописний портрет зі своєї уяви написав видатний сучасний історик Михайло Брайчевський. Одягнений у чорну одіж Нестор з пером у руках застиг перед чистим аркушем. Його губи міцно стиснуті, а у великих очах світиться думка про минуле й про сучасне...

Ведучий. У цілості збереглася найцінніша пам'ятка давньоруської літератури «Слово о полку Ігоревім». А найперша наша пам'ятка, «Остромирове Євангеліє», написана у Києві 1056—1057 років. На «Пересопницькому Євангелії» присягають на вірність Україні наші

президенти.

А тепер послухаємо, як функціонує українська мова як мова українського народу.

Наперед виходять учні-читці.

10-й учень. Українська мова функціонує як національна мова українського народу в Україні. Поза її межами наша мова в усній формі поширена в Росії, Молдові, Білорусі, Казахстані. Крім того, українською мовою користуються українці в Польщі, Чехії, Словаччині, Румунії, Сербії, Хорватії, Угорщині, США, Канаді, країнах Латинської Америки, Австралії.

11-й учень. Ознаки української мови фіксуються в пам'ятках починаючи з найдавніших джерел, датованих XI ст. Існує два погляди на зародження і розвиток української мови як окремої слов'янської: українська мова виникла після розпаду давньоруської мови, у XIV ст.; безпосереднім джерелом української, як і інших слов'янських мов, виступає праслов'янська мова, розпад якої розпочався в VII ст.

Сучасна українська літературна мова пов'язується з конкретною датою — виданням «Енеїди» Котляревського у 1798 році. Знаменита поема стала першим друкованим твором, написаним живою народною мовою.

12-й учень. Ще одна дата — 1840 рік, коли вперше було видано твори Т. Г. Шевченка,— можна вважати доленосною: з того часу українська літературна мова стала на важкий, але плідний шлях розвитку і нормативної стабілізації. На цьому шляху були і перепони, і заборони.

*Звучить мелодія пісні «Рече та стогне Дніпр
широкий».*

*До залу входять тринадцять україночок. Вони по
черзі виходять наперед, зачитують по одній із дат з
історії української мови.*

1-ша україночка. 1720 рік — російський цар Петро І заборонив друкувати книги українською мовою.

2-га україночка. 1769 рік — видано розпорядження Російської церкви про вилучення у населення України українських букварів та українських текстів із церковних книг.

3-тя україночка. 1775 рік — зруйновано Запорозьку Січ і закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях.

4-та україночка. 1862 рік — закрито українські недільні школи, які безкоштовно організували видатні діячі української культури.

5-та україночка. 1863 рік — указ російського

міністра Валуєва про заборону видання книжок українською мовою.

6 - та україночка. 1876 рік — указ російського царя Олександра II про заборону друкування нот українських пісень.

7-ма україночка. 1884 рік — закрито всі українські театри.

8-ма україночка. 1908 рік. — уся культурна й освітня діяльність в Україні визнана царським урядом Росії шкідливою, «могущей вызвать последствия, угрожающие спокойствию и безопасности Российской империи».

9-та україночка. 1914 рік — російський цар Микола II забороняє українську пресу — газети і журнали.

10-та україночка. 1923 рік — початок відродження української мови після проголошення XII з'їздом РКП(б) українізації.

11-та україночка. 1938 рік — сталінський уряд видає постанову про обов'язкове вивчення російської мови, чим підтинає коріння мові українській.

12-та україночка. 1983 рік — видано постанову про так зване посилення вивчення російської мови у школах і поділ класів на дві групи — російські та українські, що призвело до нехтування рідною мовою навіть багатьма

українцями.

13-та україночка. 1989 рік — видано постанову, яка закріплювала в Україні російську мову як офіційну загальнодержавну мову, чим українську мову було відсунуто на задній план, що позначається ще й сьогодні.

Наперед виходять учні-читці.

13-й учень

О рідне слово, що без тебе я?

Німий жебрак, старцюючий бродяга,

Мертвяк, оброслий плиттям саркофага,

Прах, купа жалюгідного рам'я!

Моя ти — пісня, сила і відвага,

Моє вселюдське й мамине ім'я!
Тобою палахтить душа моя,
Втішається тобою серця спрага.
Тебе у спадок віддали мені
Мої батьки і предки невідомі,
Що гинули за тебе на вогні.
Так не засни в запиленому томі,
В неткнутій коленкоровій труні —
Дзвени в моїм і правнуковім домі.

14-й учень

Слова я чую барвінкові,
І серце щемно завмира,
Так, ніби сонце у струмкові
Сміється спалахом тепла.
Того освітленого дива,
Яке у рідній мові є —
Душа вогненна і правдива,
Що первоцвітом виграє...

15-й учень

Моя ти пісне калинова,
Моя ти зіронько свята!
Живи, цвіти, вкраїнська мово,
Зціляй і душу, і вуста.

Своєю паростю гінкою
Вростай у різнобарв'я мов,
Буди всесильною рукою
В серцях і ніжність, і любов!

Ведуча. Ми переконані, що немає жодного справжнього українця, який би не був зачарований мелодійністю, душевністю нашої мови. І чи можемо ми не згадати на святі Великого Кобзаря Тараса Григоровича Шевченка, який став основоположником української літературної мови, але сам ніколи не забував її родоначальника Івана Петровича Котляревського.

Наперед виходять учні-читці.

16-й учень

Батько мені каже:
- З книжкою дружи,
Рідну мову, синку,
Завжди бережи.
Мову ту, що люди
Рідною зовуть,
Ти ніде й ніколи,
Синку, не забудь.
Рідне слово-пісню
Ніжним серцем чуй,

Як Вітчизну й матір,
Їх любви й шануй.

18-й учень

Все в тобі з'єдналося, злилося —

Як і помістилося в одній!

Шепіт зачарований колосся,

Поклик із катами на двобій.

Ти даєш поету дужі крила,

Що підносить правду в вишину,

Вченому ти лагідно відкрила

Мудрості людської глибину.

І тобі рости й не в'януть зроду,

Квітувать в поемах і віршах,
Бо в тобі — великого народу
Ніжна і замріяна душа.

Ведучий. Мова — це показник культури людини. Недаремно кажуть: «Заговори, щоб я тебе побачив». На жаль, сьогодні є небагато людей, які володіють досконало рідною мовою. Причиною цієї прикрості стало насамперед те, що в результаті злиття української і російської мов утворився так званий «суржик», який є небезпечним і шкідливим, оскільки засмічує і поганить одну з найкрасивіших мов світу.

Ще сорок років тому Максим Рильський закликав: «Пильно і неперестанно політь бур'ян». А «бур'яну» ж у нашій мові так багато! Навіть ті, хто на уроках досить вправно спілкується рідною мовою, після уроків уживають українсько-російську суміш. Крім того, в мову вкрадаються так звані «сучасні» вислови, які є вульгарними і ведуть до деградації особистості. Слова «класно», «кльово», «балдьож» і подібні можуть свідчити тільки про духовну убогість мовця, відсутність національномовної свідомості. Так, часто ми чуємо вирази типу «построїли дом», «музикальна школа», «бувші учні», «сама краща дівчина», «відкрийте вікно», «підніміть руки».

Пропонуємо вашій увазі сценку «На дискотеці»

Звучить музика.

— Привіт, бебі. Давай знакомитись. Я — Саня. А тебе як звати? Можна тебе пригласити на танень? Щас такий музон класний буде — полний отпад! То шо, підем стряхнемось?

— Вибачте, мені зовсім не хочеться танцювати. Не ображайтесь на мене. Я просто слухаю музику.

— Ти шо гоніш, детка? Який слухаю? Погналі, слиш?

— Я ще раз у вас прошу вибачення, але я танцювати не хочу. Та й музика мені ця не до вподоби...

— Класний музон! А ти шо, медляк ждеш? Тобі медляк наравиться шолі? Ну, ти дайош!

— Ні, вибачте, але я зовсім не хочу танцювати. До побачення. *(Дівчина пішла.)*

— От, блін, кльова дівача, але шото ламається. І чого?

Ведучий. І справді, чого? А ви не здогадуєтесь?
Хоча могло
б бути інакше.

ЗАЯВА

Неписьменності немає, ліквідовано її,
Та трапляються частенько ще такі грамотії,
Що, бувало, як напише, як накрутить бісів син,
То виходить, як то кажуть, ні в ворота, ані в тин.
До директора заводу вчора від Панька
Надійшла заява ось така:
"Прошу лічно дирекцію, а также завком,
Щоб мене не уважали больш холостяком.
Ізо мною в брак вступає будуща жена.
Я для свайби совершаю вбивство кабана,
Какового приобрёл я весом в сто кіло
І в його супроводженні їду на село.
Ісходя із цього отпуск розрешіть мені,
Ібо я у брак вступаю на чотири дні.
Прошу розрішити,
Бо нада спішити,
І не откладать,
Бо некогда ждатель.

ПАНТЕЛЕЙ ЛЕПЕХА —
з подсобного цеха".

«ДУЄЛЬ»

Бредуть хлопчаки жовтороті.
Між ними патлатий «чувак»
Бряжчить на дешевій гітарі
І каже кумпанії так:
— Послухайте штучку, реб'ята,
На давній ізвесний мотив.
Його я злегка подісправив,
А строчки нові сочинив.
«Любил я красотку дівчонку
З кудрями волос до плеча.
Ми чувства свої не тайли,
Була в нас любов горяча.
І жив я своєю любов'ю,
І бреділ лиш нею одной,

Но вот прицепився к дівчонке
Какой-то чудака доходной.
Нахального етого типа
То здесь ми зустрічали, то там.
За милою моєю дівчонкою
Ходив охломон по п'ятам.
Однажды в саду ботанічному,
В той часті, де сосни та ель,
Застукав я етого типа
І визвав його на дуель.
Оружя ми не імілі,
Но нас воспаляла любов.
Ми рвали друг другу одьожу
При допоміжі рук і зубов.
Когда ми дуель завершили.
То билі в чом мать родила.
Любов ти, любов удалая.
Ах вот до чего довела!»
Розсипав слова, як полову,
І весело, гарно йому.
Кому окалічено мову,
Спотворено й душу тому.

Ведучий. Треба докласти всіх зусиль, щоб позбутися звички говорити «по-простому». Говорити слід правильно, бо перед нами відповідальне завдання: узяти все краще з надбання наших предків, сконцентрувати весь розум і духовний потенціал нації, щоб відродилася і розквітла Україна, щоб усміхнулася доля нашому народу.

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіше від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм життям.
Прислухайся, як океан співає —
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів!
У нього кожне слово — це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина!
Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля,
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч в Грінченка і Даля.
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтеся доглядати свій сад.

Наперед виходять учні-читці.

19-й учень

Я так люблю, я так люблю тебе,
Моя співуча українська мово!
В тобі шумить Полісся голубе,
І дужі хвилі гомонять Дніпрові.

20-й учень

В тобі живе Карпатська височінь,
Що манить у незвідане майбутнє,
І степова безкрая широчінь,
І Кобзарева дума незабутня!

21-й учень

Ти, рідна мово, чиста, як роса,
Цілюща й невичерпна, як криниця.
Святиня наша, гордість і краса,
Ти — розуму народного скарбниця!

22-й учень

Як легко йти з тобою по землі
І підставлять вітрам лице відкрите!
Для мене ти — як і насущний хліб,
Без тебе я не зміг би в світі жити.

Звучить пісня «Мова єднання»

*Усі учасники свята виходять до глядачів, дякують
за увагу. Свято закінчується.*